

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ
імені А. В. НЕЖДАНОВОЇ**

Каравацька Людмила Іванівна

УДК 784:782.1+78.071.2 (477)

**ТВОРЧИСТЬ ЛЬВА ВЕНЕДИКТОВА
ЯК СТИЛЬОВИЙ ФЕНОМЕН
В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО
ОПЕРНО-ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА**

Спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства**

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі історії музики та музичної етнографії Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової Міністерства культури України

Науковий керівник:

доктор мистецтвознавства, доцент
ФАДЄЄВА Катерина Володимирівна
Національна музична академія України
імені П. І. Чайковського Міністерства
культури України, професор кафедри
загального та спеціалізованого фортепіано

Офіційні опоненти:

доктор мистецтвознавства, професор
МАРКОВА Олена Миколаївна
Одеська національна музична академія
імені А. В. Нежданової Міністерства
культури України, завідувач кафедри
теоретичної та прикладної культурології

кандидат мистецтвознавства, доцент
ТИЛИК Ігор Володимирович,
Київський національний університет
культури і мистецтв Міністерства
культури України, доцент кафедри
хорового диригування

Захист відбудеться «21» грудня 2016 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.857.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства в Одеській національній музичній академії імені А. В. Нежданової, за адресою: 65023, м. Одеса, вул. Новосельського, 63, Мала зала.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової, за адресою: 65023, м. Одеса, вул. Новосельського, 63.

Автореферат розіслано «19» листопада 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства, доцент

А. Д. Черноіваненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Творча діяльність оперного хормейстера, симфонічного диригента, педагога-просвітителя Л. М. Венедиктова є унікальним явищем у просторі національного хорового оперного мистецтва. 59 років роботи Л. Венедиктова з хором Національної опери України обумовили виконавську стилістику цього славетного творчого колективу зі своїм індивідуальним творчим почерком, пізнаваним та визнаним у світі: висока емоційність виконання, глибина монументального хорового звучання, яке поєднується з витонченими динамічними нюансами; виразний вокал, що вирізняється глибокою змістовністю і є художнім втіленням слова; темброве розмаїття звукової палітри, пов'язане з національним багатством співацького матеріалу – інструмент розкриття образного контексту художнього твору. Найвищий професіоналізм на творчих засадах традицій національного хорового мистецтва є ключем до розуміння виконавської стилістики хору Л. Венедиктова.

Видатний Учитель – Л. М. Венедиктов у своїй педагогічній діяльності синтезував усебічний розвиток інтелекту та художнього мислення з морально-етичними засадами виховання майбутнього диригента-виконавця. Основою дидактичної та комунікативно-творчої діяльності Л. Венедиктова є національна традиція виховання та освіти у нерозривній єдності цього процесу.

Актуальність теми дисертації обумовлена видатною постаттю митця світового масштабу, яка потребує наукового дослідження з детальним аналізом його багатофункціональної творчої діяльності. Висвітлення тематики творчості Л. Венедиктова переважно обмежено жанрами статей та газетних інтерв'ю, у яких зроблено спробу визначити стильові ознаки його творчості та висвітлити світоглядні принципи митця.

Спираючись на матеріали сімейного архіву, особисте спілкування з Майстром та досвід концертмейстерської роботи в диригентському хоровому класі Л. М. Венедиктова, у дисертаційному дослідженні вперше послідовно та цілісно висвітлено життєвий та творчий шлях митця, репрезентовано й розкрито базові засади його творчого (виконавського) та педагогічного методу. У процесі аналізу творчої індивідуальності Л. Венедиктова використаний порівняльно-історичний принцип дослідження формування національних хорових та освітніх традицій, з визначенням еволюційних змін у кожному з досліджуваних періодів. Історичний дискурс розвідки в контексті аналізу розвитку хорового та оперного хорового мистецтва підкреслює епохальне значення творчості Л. Венедиктова, яка репрезентує 1000-річний шлях розвитку хорового мистецтва України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконувалась відповідно до перспективного тематичного плану науково-дослідної роботи Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової на 2012-2016 роки, зокрема, з темою № 6 «Теорія музичного виконавства».

Мета дисертації полягає у визначенні стильових параметрів творчості Л. Венедиктова, взаємообумовлених його індивідуальним художнім методом.

Для реалізації поставленої мети були визначені такі **завдання**:

- охарактеризувати історичні етапи формування хорових виконавських, а також музично-освітніх традицій, у тому числі в їх зв'язку з візантійсько-руською системою, яка синтезує інтелектуальний розвиток з морально-етичним вихованням особистості;

- висвітлити процес спадкоємності традицій української диригентської хормейстерської школи шляхом вивчення діяльності представників українського диригентсько-хорового мистецтва, з акцентом на аналізі творчих принципів Г. Г. Верьовки;

- виявити етапи формування та еволюції теорії хорового виконавства та її методологічні аспекти;

- дослідити життєвий та творчий шлях Л. М. Венедиктова;

- визначити умови становлення творчого та професійного світогляду Л. Венедиктова;

- репрезентувати основні методичні принципи творчої лабораторії Л. Венедиктова як педагога у синтезі його дидактичних та творчо-комунікативних підходів.

Об'єктом дослідження стала творча постать Л. Венедиктова.

Предмет дослідження – оперно-хоровий стиль Л. Венедиктова як індивідуальний творчий феномен в контексті національної української хорової традиції.

Матеріалами дослідження стали публікації в періодичних виданнях, матеріали фондів Центрального архіву-музею літератури та мистецтва України у м. Києві, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, сімейного архіву Л. М. Венедиктова та інтерв'ю з Майстром.

Методологічну базу визначено сукупністю наступних методів дослідження: історико-біографічного у відтворенні біографічних даних та визначних етапів творчої діяльності Л. М. Венедиктова; архівної реконструкції в аналізі багатофункціональної творчої діяльності Л. Венедиктова; діалектичного взаємозв'язку загальноісторичного та персонологічного в аналізі творчого методу Л. Венедиктова, шляхів і засобів втілення у ньому хорових виконавських традицій; системного аналізу у виявленні впливу київської хорової школи на формування виконавського стилю Л. Венедиктова; хронологічного у зіставленні та узагальненні джерельних матеріалів, аналізі історичних традиційних зв'язків у визначенні творчого методу Л. Венедиктова; компаративного у порівняльно-історичному аналізі розвитку художніх процесів у сфері хорового мистецтва, формування засобів художньої виразності, хорових жанрів, світоглядних позицій у хоровому виконавстві та еволюції розвитку теоретичної бази хорового виконавства; структурно-теоретичного та інтонаційно-драматургічного в аналізі хорових партитур та хорових сцен у матеріалах оперних клавірів; узагальнення у процесі підведення проміжних та заключних висновків.

Теоретичною основою дослідження стали наукові розробки:

– у сфері історичного розвитку хорового мистецтва (А. Лашенко, С. Уланової, Г. Ткаченко, П. Чеснокова, М. Даниліна, К. Пігрова, К. Птиці, В. Мініна, А. Юрлова, В. Чернушенко, П. Левандо, В. Живова, А. Єгорова, В. Краснощокова, В. Самаріна, М. Дем'янова, А. Анісімова, Г. Дмитревського, О. Коломойця, Л. Костенко, Л. Шумської, К. Ольхова, А. Мархлевського, Я. Мединя, В. Семенюка, С. Казачкова);

– у питаннях музичної освіти (І. Миклашевського, М. Кузьміна, К. Майбурової, О. Зинькевич, О. Коренюк, В. Гетьман, В. Клина);

– оперознавства (В. Рожка, Ю. Станішевського та М. Стефановича, І. Таміліної, Н. Шиповича, Т. Василенко, О. Летичевської, В. Гайдабури);

– з історії української хорової школи (В. Тольби, Є. Яворського, О. Шокало, М. Кукурузової, Д. Радика, Н. Королук, Н. Андрос, В. Дженкова, Н. Семененко).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що уперше у вітчизняному музикознавстві:

– зібрано та систематизовано інформацію про формування творчої особистості Л. Венедиктова;

– висвітлено творчу діяльність Л. М. Венедиктова, яка охоплює масштабний часовий період;

– виявлені професійні та особистісні духовні засади творчості Л. Венедиктова;

– розкрито багатоаспектність творчого методу Л. Венедиктова;

– систематизовано концертний репертуар хору Національної опери України,

– сформовано перелік вистав, поставлених Л. Венедиктовим як диригентом-постановником;

– до наукового обігу введено категорію оперно-хорового стильового синтезу;

– представлено феномен творчої лабораторії Л. Венедиктова, визначено можливості її проєкції на сферу фортепіанного виконавства на засадах концертмейстерської роботи в диригентсько-хоровому класі Л. Венедиктова.

Практичне значення дослідження. Матеріали дисертації можуть бути рекомендовані для широкого застосування у професійних колах мистецтвознавців, культурологів, фахівців у галузі історії театру, музичних та театральних критиків. Основні положення дисертації, авторські визначення та класифікації, матеріали окремих розділів та підрозділів можуть бути використані у навчальному процесі спеціальних курсів для студентів та аспірантів вищих учбових музичних закладів, зокрема таких, як «Оперна драматургія», «Хорове та оперне хорове мистецтво», «Історія української хорової музики», а також для підготовки учбових посібників, словників, довідникових видань.

Апробація результатів дослідження. Хід і результати дослідження доповідались автором на науково-теоретичних, науково-практичних, науково-творчих конференціях, зокрема: XX, XXI, XXII та XXIV Міжнародних наукових конференціях ім. проф. Сергія Бураго «Мова і культура» (Київ, червень 2011 р.; вересень 2012 р.; червень 2013 р.; червень 2015 р.); IV, V та VI Науково-практичних конференціях «Сучасне мистецтвознавство: науковий

та методичний аспекти» (Київ, 2014, 2015 та 2016 рр.); VIII та IX Міжнародних науково-творчих конференціях «Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології» (Київ, 2015 та 2016 рр.).

Публікації. Проблематика і зміст дисертації висвітлено у п'яти одноосібних публікаціях у фахових наукових виданнях, затверджених МОН України за напрямом «Мистецтвознавство», одне з яких індексується в міжнародних наукометричних базах.

Структура. Робота складається з вступу, трьох розділів, які включають 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (252 позиції), додатків. Обсяг роботи – 214 сторінок, з яких 163 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання, об'єкт, предмет, методи та матеріали дослідження, визначено наукову новизну, практичне та теоретичне значення одержаних результатів дисертації.

РОЗДІЛ 1 «МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКА ТРАДИЦІЯ ЯК ОСНОВА СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОГО МЕТОДУ Л. ВЕНЕДИКТОВА» присвячений феномену особистості Л. Венедиктова, його творчому (виконавському) та педагогічному методу, сформованому на творчо-художніх засадах національного хорового мистецтва.

У **підрозділі 1.1. «Історично-стильові передумови формування творчого методу Л. Венедиктова»** виявлено специфіку диригентсько-хорової діяльності, яка проявляється у формі колективної творчості, безпосередньо пов'язаної з поезією та вокальним мистецтвом у симбіозі функцій поетичного слова та авторського композиторського тексту, що постають первинним художнім матеріалом, а також технології диригентської виконавської діяльності та комунікативних сторін музично-творчого процесу. Процес хорового виконавства, підпорядкований первинному художньому матеріалу, втілюється у різних варіантах інтерпретаційної моделі. Інтерпретаційний підхід Л. Венедиктова, який експлікує його індивідуальний творчий стиль, зближує такі виконавські категорії, як почуттєво-інтуїтивне та раціональне, що вказує на синтезуючий характер стильового мислення Л. Венедиктова – оперного хормейстера, дозволяє висувати категорію оперно-хорового синтезу як провідну стосовно поняттєвого апарату дисертаційної роботи.

Хоровий виконавський стиль має свої індивідуальні риси на кожному з історичних етапів свого розвитку; дані риси спричинили свій вплив на формування творчого стильового феномену Л. Венедиктова. Традиція церковного співу є історичною передумовою виконавського стилю хорової музики. Монодичний спів, що упродовж багатьох віків був основою професійного співацького мистецтва та символізував єдність релігійних і світоглядних позицій середньовічного хорового виконавства, сприяв формуванню технологічної бази, на підґрунті якої розвивалося вокально-хорове мистецтво у сфері звукоутворення, виразного тембрового забарвлення

звучання, штрихової техніки, артикуляції. Культовий мелос акумулював у собі багатий співацький матеріал глибокого сакрального змісту, співацькі навички та майстерність інтонування.

Осмислений спів – головна вимога Майстра у процесі втілення музичної думки через взаємозв'язок слова та музики; у підрозділі визначено, як відображена у творчості Л. Венедиктова середньовічна традиція чутливого та осмишеного розспіву молитовного тексту. Майстерність у роботі з хором над основними технічними елементами – артикуляцією, динамікою, різноманітною манерою звукоутворення; пошуки певної тембрової характеристичності, пов'язаної з утворенням конкретного сценічного образу, визначено як риси творчого методу Л. Венедиктова, його стильового мислення у досягненні головної мети інтерпретаційного процесу – втілення ідейно-художнього змісту музичного твору.

Емоційна експресія, різноманітність вокально-співацьких кольорів, штрихові, динамічні, фактурні, темброві контрасти є ознаками виконавського стилю Л. Венедиктова, які можна віднайти в хоровій традиції XVII ст. – періоду секуляризації хорової культури, виникнення багатоголосся, нових, художньо-індивідуалізованих, музично-виразних засобів. Концертна практика хору Національної опери України, започаткована та керована Л. М. Венедиктовим, є продовженням виконавської традиції XVIII ст., коли хорове мистецтво перетворилось на окремий самодостатній вид художньої творчості, а в XIX ст. – на самостійну концертну сферу, у межах якої зберігалася традиція культового стилю хорової творчості – співу *a cappella* – та, одночасно, формувався новий виконавський напрямок – концертне хорове виконання з інструментальним супроводом. Таким чином визначилася цілісна природа хорового звучання – як синтез культової церковно-співацької традиції та світської вокально-хорової культури, яскраво втілений у виконавському стилі хору Національної опери України.

Оперний жанр, який закріпився на вітчизняному ґрунті у другій половині XVIII ст., зумовив новий еволюційний етап у розвитку хорового мистецтва, визначивши оперно-хорову творчість як виконавську жанрову галузь синтетичного типу. Відзначається, що у другій половині XIX ст. оперний хор стає одним із ключових художньо-виразових виконавських компонентів оперної сценічної дії, акумулює образно-сміслову навантаженість усього твору в контексті власних драматургічних функцій, має свою типологію, є органічно введеним у єдину художню концепцію оперного спектаклю.

У підрозділі охарактеризовано роботу оперного хормейстера, специфіку оперно-хорового стилю, обумовлену синтезом іманентних музично-виконавських та візуально-сценічних (позамузичних) аспектів, володіння якими визначає художньо-сміслову спрямованість процесу оперно-хорового виконавства. Метод вирішення Л. Венедиктовим інтерпретаційних завдань передбачає введення хорових сцен до драматургічного контексту оперного спектаклю; при цьому використовуються особливі технологічні засоби досягнення певної манери артикуляції, динамічні, темпові, ритмічні, темброво-інтонаційні засоби виразності. Виявлення ключових мізансцен, моментів руху

та статички артистів хору в кульмінаціях, смислових акцентів хорového звучання обов'язково відбувається у співпраці оперного хормейстера з режисером вистави.

Технологічні параметри методу Л. Венедиктова зумовлені специфічною природою оперно-хорового мистецтва: це спів на «великому» звуці, з широким діапазоном обертонів, такий, який має особливу фактурну та динамічну насиченість у взаємодії оперного хору з оркестром. Увесь комплекс технологічних засобів є системою виконавських прийомів, які використовує Л. Венедиктов, з метою глибокого проникнення в образну сферу та музично-сценічну драматургію оперного твору, тобто системою, що сягає стильового рівня.

Дидактичні та комунікативно-творчі принципи Л. Венедиктова розглянуто в контексті продовження візантійсько-руської традиції, що характеризується різнобічним розвитком особистості та виявляє спорідненість з поглядами Л. Венедиктова, з його принципами педагога-просвітителя, який знаходив мистецькі пріоритети у всебічному інтелектуальному розвитку особистості, виявляючи її художньо-творчий потенціал, та у морально-етичному вихованні диригента-виконавця.

У підрозділі 1.2. «Актуальні аспекти теорії хорového виконавства» висвітлені питання теорії хорového виконавства, які набули актуальності в період кінця XIX – середини XX ст. у зв'язку з поширенням виконавської хоровой культури. Хормейстер-практик П. Чесноков започаткував процес осмислення проблем хорového виконавства, узагальнивши свій практичний досвід та визначивши головні складові сфери хоровой технології. К. Пігровим, за умови збереження ним головного технологічного напрямку у питаннях хорového виконавства, уперше були поставлені питання системного стильового професійного та художньо-творчого виховання хорového диригента на базі його практичної участі у високопрофесійному хоровому колективі. К. Птиця визначив як провідні саме художньо-інтерпретаційні завдання у співвідношенні художніх та технічних засобів, розвиваючи питання цілеспрямованості та змістовності хоровой співацької культури. П. Левандо розкрив хорознавство як наукову галузь в окремому сегменті вузівської освіти, здатну ставати провідним теоретичним курсом з акцентом на розвитку широкого професійного світогляду диригента-хормейстера. Кристалізацію проблем художньої інтерпретації, презентованих К. Птицею як пріоритетні, й розробку питань співацького виховання як основи удосконалення виконавської культури здійснено О. Юрловим.

Підсумком процесу створення теорії хорového виконавства, концептуальні засади якої знайшли концентроване втілення у творчому методі Л. Венедиктова, є усвідомлення переважання художньо-інтерпретаційних завдань над технологічними.

Підрозділ 1.3 «Київська диригентська школа: спадковість традицій». Динаміка ідейно-естетичних та художніх перетворень українського хорového мистецтва є генетично пов'язаною з іменами видатних композиторів, диригентів-хормейстерів, викладачів, громадських діячів М. Лисенка та М. Леонтовича, а також К. Стеценка, П. Козицького, М. Вериківського,

О. Кошиця, Г. Верьовки. Визначними є роль культурно-громадської діяльності М. Лисенка та вплив його творчості, в якій об'єднані народна самобутність та глобальна художня спрямованість, на формування стильового почерку представників київської хорової школи, позначеного синтезом мовної системи народної пісенної культури та композиторського професіоналізму.

Вплив народної співочої культури визначив самобутні національно-виконавські риси стилю Л. Венедиктова: це виразна вокальна співучість у єдності музики та слова, своєрідність якої пояснюється особливостями розмовної української мови та народної співацької манери українського *bel canto*; гнучке багатообразне нюансування, яскрава емоційність виконання, висока якість інтонаційного матеріалу, який виявляє різноманітність індивідуальних вокальних тембрових характеристик.

У РОЗДІЛІ 2 «ОСОБИСТІСНО-СТИЛЬОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТВОРЧОСТІ Л. ВЕНЕДИКТОВА: БІОГРАФІЧНИЙ ПІДХІД» відтворено біографію митця, досліджено основні етапи його творчого шляху. Загалом надано оцінку стильових настанов та прийомів, які найбільш яскраво втілюють інтерпретаційні механізми творчого мислення Л. Венедиктова.

У підрозділі 2.1. «Становлення творчої особистості» розкрито генезис духовного та професійного формування особистості Л. Венедиктова: висвітлено традиції сімейного середовища, у якому визначались морально-етичні та естетичні настанови митця; відтворено етапи його професійного становлення. Охарактеризовано творчу діяльність М. Я. Венедиктова – талановитого професійного диригента, який визначив професійну орієнтацію Л. Венедиктова.

Навчання в класі Г. Г. Верьовки, яке Л. Венедиктов поєднував з практичною діяльністю диригента Ансамблю Київського військового округу, було продовженням розвитку професійних засад, закладених М. Я. Венедиктовим. У підрозділі виявлена єдність художньої світоглядної платформи М. Я. Венедиктова та Г. Г. Верьовки, сформованої на засадах української співацької культури, що вплинула на формування еталонного хорового звучання митців, основою якого була українська народнопісенна традиція. Таким чином, визначено, що професійне та художнє виховання Л. Венедиктова відбувалось у річищі безперервного процесу успадкування художньо-виконавських хорових традицій.

У підрозділі 2.2. «Л. М. Венедиктов та Київський оперний театр (1954–2013 рр.)» розкрито специфіку роботи оперного хормейстера. Щодо початкового періоду творчої діяльності Л. Венедиктова у Київському театрі опери та балету ім. Т. Шевченка (1954–1972 рр.) акцентовано визначальну роль В. С. Тольби у процесі становлення Л. Венедиктова – оперного хормейстера. Розглянуто творчий метод В. С. Тольби, який став основоположним для творчої діяльності митця: ретельна робота над партитурою, відчуття оперного спектаклю як суцільного сценічного продукту, досконале знання вокалу. У вирішенні В. С. Тольбою вокальних проблем простежуються зв'язки з творчими принципами Г. Г. Верьовки, який удосконалював інтонаційну та

ансамблеву культуру, практикуючи спів *a cappella* у нетемперованому строї; у подальшому це постає технологічною нормою творчого методу Л. Венедиктова.

Період 1972–2013 років характеризується багатофункціональною спрямованістю творчої діяльності митця. У підрозділі надано характеристику основних етапів гастрольної діяльності хору Київського театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка (Національної опери України); визначено умови, що сформували практику хорових концертних виступів у 70-ті роки ХХ ст., яка стала продовженням традиції концертних виступів хору Київського оперного театру, започаткованої в другій половині ХІХ ст. та продовженої Л. Венедиктовим через століття. Розглянуто творчу діяльність Л. Венедиктова як диригента-симфоніста (1966–1976 рр.), що визначила ряд стилістичних особливостей його інтерпретації, які виявляють суттєві для Майстра музично-інтонаційні прийоми у процесі втілення оркестрової партитури, розкриття її вокально-інтонаційної природи. Репрезентовано творчу діяльність Л. Венедиктова у статусі режисера-постановника вистави опери М. Мусоргського «Хованщина», здійсненої у 1981 р. у Франції, у процесі створення якої Майстром за малий час було досягнуто виконавської стильової органіки оперного хору, сформованого із зарубіжних співаків-хористів, необізнаних у галузі стильових особливостей виконання російської народної драми. Відзначено багатоаспектність обдарованості Л. М. Венедиктова, зокрема поєднання таланту митця та здатності до масштабної адміністративної роботи, що залишила яскраву сторінку в історичному літописі директорського корпусу Національної опери України.

У РОЗДІЛІ 3 «ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ Л. ВЕНЕДИКТОВА» на основі фактичного матеріалу, отриманого у процесі спілкування з Майстром, та досвіду концертмейстерської роботи в диригентському хоровому класі відображено основні складові творчого методу, дидактичні та творчо-комунікативні підходи Л. Венедиктова.

Підрозділ 3. 1. «Морально-естетичні принципи школи Л. Венедиктова». Творча лабораторія Л. Венедиктова – це школа універсального типу, заснована на досвіді оперно-хорового виконавства, яка синтезує специфіку оперно-хорового жанру та проблеми хорового виконавства і, як унікальне явище, розкриває багатовимірний стиль Л. Венедиктова – музиканта-просвітителя, вчителя-організатора, оперного хормейстера, художника-інтерпретатора. Стильові параметри школи Л. Венедиктова відповідають високим професійним та моральним нормам. Творчість митця експліковано через художньо-виконавські традиції, естетичні та моральні настанови Майстра, процес формування яких безпосередньо пов'язаний з іменами М. Я. Венедиктова, Г. Г. Верьовки та В. С. Тольби. Естетична досконалість у поєднанні з особистісними моральними принципами визначає стильові особливості творчості Л. Венедиктова.

Багатий духовний світ Л. М. Венедиктова, який відбивається у проявах його індивідуальності, зовнішньому вигляді тощо, вибудовувався на засадах православного віроучення, сакральній культурі церковного співу: регентська діяльність батька, М. Я. Венедиктова, його досвід композитора духовних творів; особистісне та професійно-творче спілкування з Г. Г. Верьовкою, який

виховувався у Чернігівській духовній семінарії, де формувався його морально-естетичний світогляд, мали безпосередній вплив на цей процес. Не менш визначною, ніж його участь у накопиченні творчого досвіду оперного хормейстера, є роль В. С. Тольби у становленні високого рівня професійної відповідальності Л. М. Венедиктова, його моральних принципів. Доброзичливість, високий інтелектуальний рівень, у поєднанні з глибоким внутрішнім змістом, стали факторами благодетельного впливу на колег та учнів. Результативність комунікативно-дидактичної діяльності Л. Венедиктова базується на поєднанні доброзичливості та професійної вимогливості. Основою формування моральних настанов Л. Венедиктова є церковна виконавська традиція, яка виявляє духовні особистісні детермінанти митця. Краса звучання хору Л. Венедиктова у розмаїтті тембрів та емоційних кольорів втілює естетичні виміри його творчості – уявлення Майстром ідеального хорového звучання, коріння якого віднаходимо в історичній глибині української співацької традиції.

У підрозділі 3. 2. «Оперно-хорова специфіка творчої лабораторії Л. Венедиктова» аналізуються дидактично-комунікативні принципи Л. Венедиктова, сприйняті та репродуковані через досвід концертмейстерської роботи автора дисертації у його диригентському хорovому класі. Виконавський досвід оперного хормейстера є основою педагогічної діяльності Л. Венедиктова, що роз'яснює важливість та актуальність поняття «творчої лабораторії» в його широкому, універсальному значенні поєднання виконавства та просвітництва як функціонально-діяльнісних факторів стилю митця.

Екстраполяція оперно-хорової специфіки на дидактично-комунікативну сферу діяльності Л. Венедиктова дозволяє розкривати синтетичний спосіб його художнього мислення. У підрозділі висвітлені особливі вимоги до артистів оперного хору, визначені принципи методичної роботи Л. Венедиктова, серед яких домінує синтез інтелектуально-аналітичного та інтуїтивного підходів до музичного матеріалу, загострено вірного відчуття смислових інтенцій музичного твору, що зумовлює рівновагу виконавських категорій об'єктивного та суб'єктивного. Розум та почуття – творче кредо Майстра. Художньо-інтерпретаційні підходи Л. Венедиктова синтезують технологічні завдання з емоційним пошуком у контексті втілення ідейно-смислової канви музичного твору, і це творчий процес, який відзначається етапністю. Реалізації виконавських категорій раціонального та чуттєво-інтуїтивного слугує етап засвоєння нового музичного матеріалу – поєднання копіткої аналітичної роботи з пошуком асоціативних зв'язків образно-семантичного змісту художнього твору – його смислового контексту.

Інтерпретаційний процес, ініційований Л. Венедиктовим, відзначається глибоким проникненням у стиль історичної епохи виникнення твору. У творчому методі митця засвоєння відповідної інформації є важливою передумовою художньо-інтерпретаційної оцінки на стадії ознайомлення з новим матеріалом. Вивчення хорovої партитури внутрішнім слухом в емоційному сприйнятті її звучання та форми у методиці Л. Венедиктова є ефективним способом вивчення музичного тексту.

Аналіз образної семантики твору, засобом втілення якої є різноманітний виконавсько-технологічний інструментарій, – спосіб, застосований у рішенні художньо-інтерпретаційних завдань. Концептуальний підхід до хорової технології як до інструменту розкриття образно-художньої семантики музичного твору – один з основоположних методичних принципів Л. Венедиктова, який трансформує категорію ідеального (процес емоціонального відчуття твору) убік категорії матеріального (втілення твору в його реальному звучанні).

Уміння творчо «розшифрувати» прихований зміст музичного твору, розкрити в інтонаційній виразності трактовку композитором художніх образів, стиль його музики є головною метою художньої інтерпретації Л. Венедиктова. Розвиток темброво-інтонаційного відчуття музичного матеріалу відповідає головному принципу Л. Венедиктова: «тембр – це образ». Обов'язкове знання оригінальної оркестрової версії сприяло стимулюванню темброво-інтонаційного відчуття музичної фактури, реалізації музичного матеріалу в контексті оркестрової природи його звучання і на цій основі розширювало технічні можливості виконавця, удосконалюючи його диригентську техніку. Стилiстичними ознаками мануальної техніки Л. Венедиктова є інформативність (художньо-виразні засоби, втілені у диригентському показі) та її досконалі естетичні параметри (пластична краса диригентського жесту).

У підрозділі акцентовано увагу на спорідненості методів роботи Л. М. Венедиктова в оперному хоровому класі та у диригентсько-хоровому класі консерваторії – на матеріалі оперних клавiрів та хорових партитур, тобто технологічними засобами фортепіано. У зв'язку з цим на основі проведеного аналізу (оперні сцени, кантата, меса, малі форми), визначено інтерпретаційні завдання, які ставив Л. М. Венедиктов, а також виявлено засоби їх вирішення:

- неприпустимість недбайливого ставлення до авторського тексту;
- досконале використання технологічного інструментарію як способу розкриття образно-художнього змісту музичного твору, що є головною метою інтерпретаційного процесу;
- відчуття образно-художнього контексту через розвиток сприйняття темброво-інтонаційної природи фактури фортепіанного клавiру;
- удосконалення мануальної техніки на основі розкриття образної семантики музичного твору («усвідомлене диригування»);
- вибудовування збалансованого хорового звучання в єдиній акустичній структурі оперної сцени на матеріалі оперного клавiру (збалансованість фактурних складових фортепіанного тексту);
- опанування техніки хорового аутфакту та знання його специфіки як технологічного інструменту створення довершеної ансамблевої взаємодії, з акцентом на мізансценах екстремального характеру та закулісних хорах;
- пошуки виконавської трактовки хорових сцен у спектаклі, концептуально пов'язаних з ідейно-художньою спрямованістю оперного спектаклю;

– висування як «інтонаційних інструментів» практик унісонного співу та співу *a cappella*, які удосконалюють культуру хорового співу та його ансамблеві якості.

У підрозділі розкрито використовуваний Л. Венедиктовим метод комплектації хорового складу: з опорою на розвинутий інтелект співаків (з метою втілення усвідомленого, змістовного вокалу, безпосередньо пов'язаного з художнім змістом твору), а також на відбір голосів з індивідуальною тембровою характеристичністю (у продовження національної традиції збереження співацької індивідуальності кожного співака-хориста).

Організаційно-просвітницький принцип методичної роботи Л. Венедиктова зумовлює практичну участь Майстра у дидактично-комунікативній діяльності. У процесі пошуку тембрової характеристичності створюваного художнього образу технічними засобами фортепіано, Л. М. Венедиктов позначав певний напрямок не тільки використанням технологічних прийомів чи вербальних асоціативних зв'язків, а й наочним прикладом професійної гри на фортепіано, демонструючи досконале орієнтування в матеріалі. Теоретичні знання, перевірені та втілені на практиці, є домінантним вектором, який визначає стиль організаційно-просвітницької діяльності Л. Венедиктова.

Творча лабораторія Л. Венедиктова – школа універсального типу, яка постулює особливий пізнавально-естетичний процес. Когнітивні та комунікативно-сугестивні функції виконавського стилю Л. Венедиктова сприяють формуванню високих професійних якостей, а також є спрямованими на особистісне морально-естетичне виховання диригента-виконавця.

У підрозділі 3.3. «Стилістичні параметри творчого методу Л. Венедиктова: взаємообумовленість фортепіанної та хорової технологій» визначено універсальний, організаційно-просвітницький стиль школи Л. Венедиктова, який характеризується позитивним впливом на розвиток професійного, художнього та інтелектуального потенціалу піаніста-концертмейстера. Досвід, набутий у процесі творчої комунікації з Л. М. Венедиктовим, – це школа осягнення універсальних законів музичного мистецтва, основою якої є «енциклопедія» музично-виконавських знань та умінь. Знання, які транслює школа Л. Венедиктова, можуть бути використані у фортепіанній педагогіці як досвід роботи з текстовим матеріалом оперного клавіру та як аналіз фортепіанної фактури, який може бути здійсненим у контексті асоціативного оркестрового чи хорового звучання у відтворенні фортепіанної фактури, насиченої різноманітністю тембрових кольорів. Крім цього, відкриваються й суміжні дидактично-технологічні моменти між хоровим диригуванням та концертмейстерським фортепіанним забезпеченням творчого процесу:

– ототожнення мануальної техніки диригента з пластикою рук піаніста у процесі виразного інтонування у побудові музичної фрази, а також з'єднанні текстових фрагментів, що передбачає розподіл тяжіння рук;

– створення звукового балансу всіх виконавських структур сценічної дії у вирішенні проблеми диференційованого звучання фортепіанної фактури;

- застосування тембрової драматургії у підході до аналізу тексту фортепіанного клавіру як до хорової або оркестрової партитури, що сприяє об'ємній, інтонаційно-виразній та темброво-різноманітній звучності;

- знання технології використання змістовно наповненого ауфтакту у процесі виконання музичного твору;

- вивчення музичного тексту без використання інструменту як технологічна норма, що сприяє розвитку інтелектуального потенціалу й слухового контролю та дозволяє відчувати музичний твір у єдності його звучання та форми.

На основі здійсненого аналізу музичного матеріалу, різноманітного за жанрами (оперні сцени, меса, кантата, хорові мініатюри), у підрозділі визначено професійні вимоги до концертмейстера хорового класу:

- вільне володіння новим музичним матеріалом (читання з листа),

- виконання хорової партитури у синтезі слова та музики (навичка виразного інтонування засобами фортепіано);

- відтворення художнього образу через звучання з певною тембровою характеристичністю;

- оркестрове звуковідтворення шляхом тембрового забарвлення елементів фортепіанної фактури через знання оригінальної оркестрової версії музичного твору;

- взаємодія з диригентом (володіння миттєвою реакцією у виконавському процесі).

У підрозділі акцентовано увагу на значенні професійного виконавського рівня піаніста у навчальному диригентсько-хоровому процесі: це володіння сферою музичної фразеології та інтонування, штриховою технікою, масштабним, оркестровим звуковідтворенням фортепіанної фактури, що спонукає студента до точного, відповідно звучання, диригентського показу та є найважливішою умовою розвитку мануальної диригентської техніки. З іншого боку, зворотній зв'язок у роботі концертмейстера збагачує його професійні можливості: це взаємодія з диригентом, що є школою чутливого ансамблевого реагування, набуття навичок точного прямування за рукою диригента, які дають змогу виконавцю-концертмейстеру відчувати темпові, динамічні зміни та акустичний масштаб оркестрових творів, емоційну напругу пауз та фермат, дихання в цезурах, стимулюючи розвиток його художнього мислення, удосконалюючи його технічні можливості.

Розкрито важливість морально-етичного аспекту роботи піаніста-концертмейстера, який полягає у корекції особистих амбіційних проявів (професійна функція концертмейстера визначається у переконливому втіленні чужої художньо-творчої волі), незмінної доброзичливості, професійної сконцентрованості та витримки.

ВИСНОВКИ. Процес формування, наслідування та збереження хорових традицій, який створює особливий вектор розвитку музичної культури, є змістовою основою кристалізації творчого методу та виконавського стилю Л. Венедиктова. Взаємодія загальноісторичних та індивідуально-авторських тенденцій хорового виконавства, які реалізувалися в особистому стильовому досвіді, стали домінантною музикознавчою проблемою проведеного дослідження.

Диригентська хорова діяльність є виконавським мистецтвом, тому у процесі всебічного аналізу творчого (виконавського) методу Л. Венедиктова використано категоріальну систему музичного виконавства, у центрі якої – художня інтерпретація. У її просторі розкривається змістовий контекст музично-творчого процесу, який зумовлює індивідуалізоване прочитання музичного тексту, артистичну своєрідність його трактовки та виявляє значення системи виконавських засобів його втілення. Таким чином, категорія художньої інтерпретації виявляє співвідношення об'єктивного та суб'єктивного зачинання стильового утворення, перше з яких пов'язується з традиційними настановами, друге – з індивідуально-особистісними уподобаннями. Тому визначення місця та ролі інтерпретатора у виконавському процесі стає можливим в історичному та теоретичному планах, розширюючи можливості музикознавчого дискурсу щодо стильового мислення Л. Венедиктова, яке уособлює національну виконавську традицію і, водночас, є унікальним творчим феноменом.

Категоріальна система виконавських засобів (звукоутворення, артикуляція, інтонування, темброва палітра звучання, динаміка, штрихова техніка, темпоритмика, агогіка) у творчості Л. Венедиктова є інструментом втілення образної семантики музичного твору. Як виконавська категорія хоровий інструментарій здійснює перетворення філософських категорій ідеального (образна сфера твору, яка виявлена авторською художньою фантазією) на матеріальне (втілений інтерпретатором музичний текст), що є проявом виконавського процесу, зумовленого його етапністю. На початковій стадії ознайомлення з музичним матеріалом акцентними є категорії раціонального та почуттєво-інтуїтивного: почуттєве допускає індивідуальні особливості сприйняття музичного матеріалу, раціональне – можливість аналізу художньо-технологічних засобів його втілення. Основним принципом методичної роботи Л. Венедиктова є синтез розуму та почуття.

Категорія еталонної інтерпретації визначається мірою таланту митця. Творчий метод Л. Венедиктова базується на засадах високого академізму. Поряд з цим, його яскравий індивідуальний почерк збагатив традиційний виконавський концепт новими художніми ідеями, поповнивши національний елітарний виконавський фонд хорового мистецтва. Тому категорії традиції та новаторства у творчому методі Л. Венедиктова не є взаємовиключними.

Установка на синтез – ключовий вектор творчості Л. Венедиктова, який реалізується в усіх сферах його діяльності, включаючи організаційно-просвітницьку, обумовлену її синтетичним морально-визначальним та естетичним характером. Як найбільш характерну особливість синтетичного виконавського методу Л. Венедиктова визначено екстраполяцію оперно-хорової специфіки на дидактично-комунікативний процес, який сприяє закладанню когнітивної бази майбутньої спеціалізації у професії оперного хормейстера. Виконавський досвід оперного хормейстера є основою дидактично-комунікативної діяльності, яка синтезує виконавство та просвітництво як функціонально-діяльнісні фактори стилю Л. Венедиктова, як

уособлення феномену його школи. Процес навчання, поєднаний з процесом виховання у безпосередньому контакті з наставником, становить національну традицію універсальної освіти. Індивідуальний підхід, з метою досягнення поставлених навчальних завдань, та виховання моральних основ особистості музиканта-виконавця відбивається у комунікативно-дидактичній діяльності Л. Венедиктова, проаналізованої в контексті освітньої традиції, яка дає «все коло знань» у широкому музично-освітньому діапазоні.

Процес навчання в класі Л. М. Венедиктова розглянуто з погляду концертмейстера диригентсько-хорового класу. Участь концертмейстера у навчальному процесі високої професійної якості стимулює інтелектуальний розвиток піаніста-виконавця, виявляючи універсальне значення школи Л. Венедиктова, яка відкриває споріднені риси хорової та фортепіанної жанрово-виконавських технологій.

Випускники класу Л. М. Венедиктова, перелік імен яких сформований та представлений у дослідженні, а також чотири склади хору, які змінилися за більш ніж півстолітній період роботи Майстра у Національній опері України, є представниками й послідовниками школи Л. Венедиктова, яка увібрала тисячолітній історичний досвід розвитку художньо-виконавських та освітніх традицій національного хорового мистецтва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Каравацька Л. І. Майстер / Л.І. Каравацька // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : [науковий журнал / гол. ред. В.І. Рожок]. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. – Вип. 4 (21). – С. 139–151.

2. Каравацька Л. І. Хорове мистецтво України: генезис та концептуальні принципи (XI – XIX ст.) / Каравацька Л. І. // Вісник Київського національного університету культури і мистецтва : [зб. наук. праць / гол. ред. М.М. Поплавський]. – Київ : КНУКіМ, 2014. – Вип. 30. – С. 44–51. – (Серія «Мистецтвознавство»).

3. Каравацкая Л. И. Оперный хор в исторических реалиях становления и развития Киевского оперного театра (XVIII – начало XX ст.) / Л.И. Каравацкая // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : [наук. журнал / гол. ред. В.І. Чернець]. – К. : Міленіум, 2014. – Вип. № 4. – С. 122–132.

4. Каравацька Л. І. Оперний хор в контексті творчої діяльності Київського оперного театру (1917 – 1955 рр.) / Л.І. Каравацька // Вісник Київського національного університету культури і мистецтва : [зб. наук. праць / гол. ред. М.М. Поплавський]. – Київ : КНУКіМ, 2015. – Вип. 32. – С. 44–53. – (Серія «Мистецтвознавство»).

5. Каравацька Л. І. Майстер оперного хору: стильові риси творчості Л. М. Венедиктова / Л. І. Каравацька // Вісник Київського національного університету культури і мистецтва : [зб. наук. праць / гол. ред.

М.М. Поплавський]. – Київ : КНУКіМ, 2015. – Вип. 31. – С. 55–64. – (Серія «Мистецтвознавство»).

АНОТАЦІЇ:

Каравацька Л. І. Творчість Льва Венедиктова як стильовий феномен в контексті українського оперно-хорового мистецтва – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. – Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової Міністерства культури України, Одеса, 2016.

Дисертацію присвячено визначенню головних стильових настанов творчості Л. Венедиктова, зумовлених його індивідуальним художнім методом. У роботі розглянуто стильові особливості хорового виконавства, які мають характерні ознаки на кожному з історичних етапів свого розвитку та вплинули на формування стильового феномену Л. Венедиктова. Аналіз виконавського стилю хормейстера здійснено шляхом історичної ретроспективи розвитку хорової виконавської традиції. Наведено висловлювання Майстра, зафіксовані у процесі спілкування з ним, які стали джерелом розуміння методичних настанов Л. Венедиктова.

Виконавський досвід оперного хормейстера є основою дидактично-комунікативної діяльності Л. Венедиктова, яка обумовлює розвиток професійних навичок, принципів художнього мислення, а також формування моральних засад творчої особистості. Поняття «творчої лабораторії» трактується тут у його широкому універсальному значенні поєднання виконавства та просвітництва як функціонально-діяльнісних факторів стилю митця – музиканта-просвітителя, оперного хормейстера, художника-інтерпретатора (Майстра). Визначений універсальний, організаційно-просвітницький стиль школи Л. Венедиктова характеризується позитивним впливом на розвиток професійного, художнього та інтелектуального потенціалу піаніста-концертмейстера. Досвід, набутий у процесі творчої комунікації з Л. Венедиктовим, – це школа осягнення універсальних законів музичного мистецтва, основою якої є «енциклопедія» музично-виконавських знань та умінь, які можуть бути використаними у фортепіанному виконавстві.

Ключові слова: хорове мистецтво, хорові національні виконавські традиції, творчість Л. Венедиктова, стильовий феномен, виконавський стиль, творчий метод, художньо-виконавські категорії, оперно-хоровий синтез, дидактично-комунікативні принципи, мистецтво концертмейстера.

Каравацкая Л. И. Творчество Льва Венедиктова как стилевой феномен в контексте украинского оперно-хорового искусства – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – Музыкальное искусство. – Одесская национальная музыкальная академия имени А. В. Неждановой Министерства культуры Украины, Одесса, 2016.

Диссертация посвящена определению главных стилевых установок творчества Л. Венедиктова, обусловленных его индивидуальным

художественным методом. Стилиевые особенности хорового исполнительства, имеющие характерные признаки в каждый исторический период своего развития, рассмотренные в проведенном исследовании, оказали своё влияние на формирование стилиевого феномена Л. Венедиктова. Анализ исполнительского стиля хормейстера осуществлён путём исторической ретроспективы развития хоровой исполнительской традиции. В работе представлен зафиксированный в процессе общения с Мастером обширный материал, который стал источником понимания методических установок Л. Венедиктова.

Исполнительский опыт оперного хормейстера является основой педагогической деятельности Л. Н. Венедиктова, что определяет такое понятие как «творческая лаборатория», в его широком универсальном значении, объединяющем исполнительство и просветительство как функционально-деятельностные факторы стиля художника – музыканта-просветителя, оперного хормейстера, художника-интерпретатора. Творческая лаборатория Л. Венедиктова – это система универсального типа, основанная на опыте оперно-хорового исполнительства, которая синтезирует специфику оперно-хорового жанра, проблемы хорового исполнительства, а также формирует нравственные основы личности дирижёра-исполнителя и, как уникальное явление, раскрывает многомерный стиль Л. Венедиктова – учителя-организатора, музыканта-просветителя, оперного хормейстера, художника-интерпретатора (Мастера). Экстраполирование оперно-хоровой специфики на дидактично-коммуникативную сферу деятельности Л. Венедиктова раскрывает синтетический способ его художественного мышления. Дидактично-коммуникативные принципы Л. Венедиктова рассмотрены в контексте продолжения в его творчестве византийско-русской традиции, которая возникла на основе греко-римской образовательной системы «энциклиопедиа», характерной разносторонним развитием личности, что отвечает принципам Л. Венедиктова – педагога-просветителя.

В диссертации определён универсальный, организационно-просветительский стиль школы Л. Венедиктова, который оказывает позитивное влияние на развитие профессионального, художественного и интеллектуального потенциала специалиста смежной сферы музыкального исполнительства – пианиста-концертмейстера. Опыт, полученный в процессе творческой коммуникации с Л. Н. Венедиктовым, – это возможность освоения универсальных законов музыкального искусства, которые могут быть использованы в фортепианном исполнительстве.

Ключевые слова: хоровое искусство, хоровые национальные исполнительские традиции, творчество Л. Венедиктова, стилиевой феномен, творческий метод, исполнительский стиль, художественно-исполнительские категории, оперно-хоровой синтез, дидактично-коммуникативные принципы, искусство концертмейстера.

Karavatska L. I. Lev Venediktov's creative work as a style phenomenon in the context of the Ukrainian opera-choir art. – Manuscript.

Dissertation for a candidate's degree by speciality 17.00.03 – Musical art. – Odessa National Nezhdanova Academy of Music, Ministry of Culture of Ukraine, Odessa, 2016.

Dissertation aims at the definition of the major stylistic directives of Lev Venediktov's creative work specified by his individual creative method. The paper considers stylistic features of choir performance, which have their own distinctive features in every historical period of their development and somehow influenced the formation of L. Venediktov's style phenomenon. Analysis of the choirmaster's performance style is committed by means of historical retrospective of choir performing tradition. The quotes of the Master, obtained in the process of communication with him and adduced in the subsection, become a source of understanding of L. Venediktov's methodological directives.

Performing experience of the Opera choirmaster appears to be the basis of L. Venediktov's didactic-communicative work, which makes for the development of professional skills and principles of artistic thought and for the formation of the moral principles of the individual. The latter, in their turn, explain such notion as a "creative laboratory" in its broad common meaning that brings together the performance and education as the functional and activity style factors of the artist, who is not only a musician and an educator, an opera choirmaster but also an artist-interpreter (master).

L. Venediktov's didactic-communicative principles are analyzed in the context of the continuation of the Byzantine-Russian tradition, which originated on the basis of the ancient Greco-Roman educational system "enciclios pedia", characterized by the development of a versatile personality. It reveals strong resemblance with the principles of L. Venediktov – a teacher and an educator.

Experience obtained in the process of creative communication with L. Venediktov appears to be a real school of understanding the universal laws of musical art and is based on the "Encyclopedia" of musical-performing knowledge and skills that can be used in piano pedagogy.

Keywords: choir art, choir national performing tradition, L. Venediktov's creative work, style phenomenon, creative method, style of performance, artistic performing categories, opera and choir synthesis, didactic-communicative principles of the concertmaster.